

Gods molens malen langzaam. Over gebed en gebedsverhoring (Lucas 18,1-8)

Aansluiting en inzet

Op één van de twee senioren dagen zoeken we aansluiting op het jaarthema, in dit geval dus bij 'Bidden en het goede doen', de twee dingen waar het volgens Dietrich Bonhoeffer in deze tijd om gaat. Vandaag vraag ik met name aandacht voor dat eerste, het gebed.

Een bijbelverhaal wil ik vandaag centraal stellen, en wel de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter. U vindt hem in Lucas 18:1-8. Ik lees u de gelijkenis straks voor. Deze gelijkenis behoort tot - wat in het Duits heet - het 'Sondergut' van Lucas, waarmee gezegd wil worden dat deze gelijkenis alleen in het Lucasevangelie voorkomt. De andere drie evangeliën, Matteüs, Marcus en Johannes, hebben deze gelijkenis niet.

Toch begin ik niet met de gelijkenis. Ik wil het eerst over onszelf hebben en wel over de kwestie van de gebedsverhoring, omdat wij daar toch vaak mee zitten. Misschien mag ik de vraag, die wij vaak hebben, zo formuleren: 'Ik bid wel (vaak), maar het lijkt wel of God het niet hoort.' U ziet, ik heb het over de ondertitel van het thema: 'Over gebed en gebedsverhoring.'

Naar die zin 'Ik bid wel (vaak), maar het lijkt wel of God het niet (ver)hoort' wil ik nu eerst met u gaan kijken. Met uw welnemen wil ik hem aan een nader onderzoek onderwerpen.

Over gebed en gebedsverhoring

Dan moet ik beginnen met iets over ons bidden te zeggen.

Doet u dat wel eens? Naar uw eigen gebeden kijken? Vraagt u zich wel eens af wat u eigenlijk bidt? Ik heb het idee - maar u moet maar zeggen, als het niet waar is - dat wij in onze gebeden heel veel aan God vragen. En dat leidt vervolgens dan ook tot de vraag naar de gebedsverhoring. We vinden dat God onze gebeden moet verhoren. Doet Hij dat niet, dan vinden wij dat moeilijk en dat leidt er vervolgens toe dat we in God teleurgesteld raken, omdat Hij niet doet wat wij vragen. Klopt het beeld dat ik hier schets?

Dat brengt me tegelijkertijd bij de hoofdzin van ons thema: 'Gods molens malen langzaam.' Ik moet u zeggen dat deze zin een uitspraak was van de (Scheveningse) moeder van mw. Atie van der Toorn. Het is een zin - 'Gods molens malen langzaam' - die nog iets anders tot uitdrukking brengt, als het om de verhoring van het gebed gaat. Die zin brengt namelijk tot uitdrukking dat je niet ogenblikkelijk moet verwachten dat God je gebed verhoort. God is niet iemand van 'snel, snel, snel'. Gods molens malen langzaam. Het duurt even, in elk geval langer dan je denkt. Je moet God ook de tijd geven. Het is dus een zin die ingaat tegen dat gevoel van dat God direct moet doen wat wij vragen, een zin ook die ruimte maakt dat God daar op zijn eigen manier mee bezig gaat. God is iemand van de lange termijn, zo wil hiermee tegen ons gezegd worden.

Gods molens malen langzaam. Met die uitspraak willen we vanmorgen bezig zijn. Wat vinden we daarvan? Herkennen we daar wat van? Klopt de uitspraak bijbels gesproken ook, als je al van 'kloppen' zou mogen spreken?

Ik wil toch nog even terug naar ons gebed, dat toch voornamelijk een vragen aan God is. En God die dan vervolgens onze gebeden moet verhoren. Valt u daarin ook wat op? Mij wel. Dat is dat wij zelf er op die manier buiten blijven! Het gebed mag van ons uitgaan, maar verder nemen wij - zogezegd - geen plek meer in bij het gebed. Het is daarna - nadat wij ons gebed gedaan hebben - een kwestie van God die op ons gebed moet reageren?

Is dat alles wat over het gebed gezegd kan worden: wij die vragen en God die antwoordt? Dat lijkt me toch niet. En dat kan ons duidelijk worden, als we naar het Onze Vader kijken, in het bijzonder naar de eerste drie beden: Uw Naam worde geheiligd, Uw Koninkrijk kome, Uw wil geschiede zoals in de hemel zo ook op de aarde. Ook daar vraagt de bidder iets aan God, maar de bidder staat er niet buiten en zet zichzelf er niet buiten! Want waarom hij vraagt - met alle drie beden - is dat God zijn invloed in het leven van de bidder zal doorzetten.

Zou je moeten omschrijven wat bidden is, dan is het goed om die eerste beden van het Onze Vader in je omschrijving, in je definitie te verwerken. En dan zou ik deze omschrijving willen gebruiken: het gebed is bidden om het vergroten van Gods invloed op je leven. Kortom, met het gebed vraag je aan God of Hij

(=Zijn Naam, Zijn Koninkrijk, Zijn wil) jouw leven bepaalt. Dan zou ook duidelijk worden dat we, als we bidden, daar zelf niet buiten staan, maar zelf ook betrokkenen zijn. We kunnen niet *over*, we kunnen niet *tot* God spreken zonder te beseffen dat we met God verbonden zijn, dat wijzelf dan ook meedoen, d.i. dat we ons openstellen, zodat Hij met ons aan het werk kan.

Als we nog weer even naar onszelf terugkijken, naar onze gebeden, dan blijkt dat *wijzelf* in veel van onze gebeden centraal staan, en dat God moet doen wat *wij* vragen. God wordt als een middel gebruikt om aan onze vragen te voldoen. Goed om dat eens om te draaien - toch? - en God in onze gebeden centraal te stellen. En dan heb ik het niet over onze dankgebeden, maar over onze vraaggebeden. Dan zouden we de gang van het *Onze Vader* gaan, waarin eerst *Hij* centraal staat (eerste drie beden: '*uw*') en daarna pas *wij* (laatste drie beden: '*ons*'). Bij de drie laatste gebeden zie je vervolgens dat het ook om specifieke dingen gaat die bij God horen. Het *Onze Vader* is dan ook geheel afgestemd op wie God is, waar veel van onze gebeden meer tot een Sinterklaas gericht lijken te zijn dan tot de Here God. Dat wil dan nog wel eens gebeuren onder de noemer: 'Je mag aan God toch alles vragen.' Maar zou je daar niet nog iets aan toe moeten voegen dat je aan God alles mag vragen, dat op Hem toegesneden is (zoals in het *Onze Vader*).

Lucas 18:1-8

Ik wil terug naar de kwestie van het gebed en de gebedsverhoring, en wil dat nu verder doen aan de hand van Lucas 18:1-8, omdat daarin noties aan de orde komen die voor ons eigen bidden en denken over het gebed - me dunkt - van groot belang zijn. We kennen deze gelijkenis als 'de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter'. Dat lijkt me wel een erg eenzijdige en alleen op de man gerichte aanduiding, terwijl er toch ook sprake is van een weduwe, een vasthoudende weduwe nog wel. Met net zoveel recht zou je kunnen spreken van 'de gelijkenis van de vasthoudende weduwe', maar dan doe je weer aan de ander, de rechter tekort. Dus noem het maar 'de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter en de vasthoudende weduwe'. U moet dan wel direct zien dat we daarmee slechts de helft van 18:1-8 benoemd hebben, eigenlijk alleen vers 2 t/m 5, want het vervolg - de verzen 6 t/m 8 - biedt de *toepassing* van de parabel. Dan gaat het niet meer over de (rechtsverschaffing van de) weduwe en de rechter, maar dan gaat het over God en (de rechtsverschaffing van) zijn uitverkorenen. De weduwe als verbeelding van 'zijn uitverkorenen', als verbeelding van de gemeente in *nood*, zoals duidelijk wordt uit het woord '*rechtsverschaffing*'.

Vertaling

Ik kom met een eigen vertaling, omdat de NBV een aantal woorden toch niet helemaal recht doet.

- 18:1 Hij sprak hun een parabel met het oog hierop
dat ze altijd moeten bidden en niet moedeloos worden,
zeggend:
- 2 'Er was een rechter in een stad,
die God niet vreesde en voor geen mens ontzag had.
- 3a Er was een weduwe in die stad.
b En zij kwam steeds weer naar hem toe,
zeggend:
"Verschaf mij recht van mijn rechtspartij."
- 4a En hij wilde een tijdlang niet.
b Daarna zei hij in zichzelf:
"Ook al vrees ik God niet en heb ik voor geen mens ontzag,
wegens het feit dat deze weduwe mij lastig valt,
zal ik haar recht verschaffen,
opdat zij niet ten slotte komt
om mij een blauw oog te slaan."
- 6a De Heer zei:
b 'Hoort wat de rechter der onrechtvaardigheid zegt.
- 7a Zal God niet de rechtsverschaffing van zijn uitverkorenen doen die Hem dag en nacht roepen?
b En Hij is geduldig met hen.
- 8a Ik zeg jullie dat Hij hun rechtsverschaffing zal doen, snel.
b Doch wanneer de Mensenzoon komt,
zal hij dan wel het geloof vinden op de aarde?'

Gelijkenis

Bidden kent twee aspecten: gebed en gebedsverhoring. De parabel kent daarom ook een dubbel doel: *altijd* (=voortdurend) moeten bidden en niet moedeloos worden (vgl. NBV: niet op te geven). Het tweede aspect heeft nu juist met de gebedsverhoring van doen! Een mens zou moedeloos kunnen worden, omdat zijn gebed niet verhoord wordt.

Let op, de inhoud van het gebed wordt hier niet genoemd, de context van de gelijkenis, de passage die eraan voorafgaat, 17:20-37, die gaat over de tijd van de komst van het Koninkrijk van God, de context maakt duidelijk dat het gaat om het komen van het koninkrijk, en dan gaat het om het verschaffen van recht aan rechtelozen, aan mensen die door een ander klemgezet worden en daardoor geen kant op kunnen.

De rechter mag de hoofdfiguur van de gelijkenis lijken, de parabel begint en eindigt ten slotte met hem, de weduwe vormt de centrale figuur, het draait - letterlijk en figuurlijk - om haar. De weduwe komt *steeds weer* naar de rechter toe in verband met haar rechtsverschaffing, vgl. het '*altijd* moeten bidden'. Het is duidelijk dat zij niet moedeloos wordt. Toch is de rechter bang dat ze op een gegeven moment ('ten slotte') wel moedeloos zal worden, zo blijkt uit het feit dat hij zegt: 'opdat ze niet tenslotte komt om mij een blauw oog te slaan.' De rechter verandert dus, omdat hij bang is dat de weduwe - uit moedeloosheid - van gedrag zal veranderen, en niet meer komt in verband met *haar* recht, maar nu om *hem* een blauw oog te bezorgen.

Toepassing

Lucas 18:1-8 bestaat uit twee delen. Het eerste deel: de gelijkenis (18:1-5). Nu kom ik kom bij de toepassing, het tweede deel: Lucas 18:6-8.

Als een onrechtvaardige rechter dat al doet, de weduwe om een heel oneigenlijke reden al rechtverschaffen, hoeveel te meer zal dat voor God gelden: dat hij recht verschaft aan zijn uitverkorenen (=de gemeente die in de verdrukking zit). Veronderstelling: in Hem hebben we met iemand van doen die als rechtvaardig bekend staat. We hebben hier met een zogenaamde *qal-wechomer*-redenering van doen: Dat is *een redenering van minder*: een onrechtvaardige rechter, *naar meer*: een rechtvaardige God.

Waar de moeder van Atie van der Toorn vermoedelijk zou zeggen: 'Zie je wel Gods molens malen *langzaam*', daar zegt Jezus over God iets anders, en wel dat Hij '*snel*' recht zal verschaffen.

Dat lijkt echter in tegenspraak te zijn met wat vlak daarvóór staat: dat Hij met hen geduldig is. Waar Atie's moeder zegt dat Gods molens langzaam gaan, daar spreekt Jezus van Gods geduld: 'En Hij is geduldig met hen.' Hoe verhouden die twee uitspraken, over Gods geduld en dat Hij snel recht zal verschaffen, zich tot elkaar? Daarmee kom ik bij de strekking van onze passage.

De strekking van Lucas 18:1-8

Wat Lucas 18:1-8 duidelijk wil maken is dat het niet vastzit op de gebedsverhoring als zodanig. Hij zal snel recht verschaffen. Het heeft met zijn geduld te maken. Een geduld dat ruimte biedt aan ons en ons geloof. God kan niet (goed) handelen, als wij geen geloof in Hem hebben. Dat zei ik al eerder, toen ik het erover had dat het gebed niet buiten ons en onze betrokkenheid om gaat. God handelt inclusief; wij zijn mee ingesloten. Dat wordt duidelijk uit de slotzin: 'Doch wanneer de Mensenzoon komt, zal hij dan het geloof vinden op de aarde.' Daarom ook dat geduld met zijn uitverkorenen die dag en nacht om Hem roepen. Bij dat roepen hoort tegelijkertijd ook het geloof, dat is het vertrouwen dat Hij hen snel recht zal verschaffen. Kortom, waar Atie's moeder meent dat Gods molens langzaam malen, daar zegt Jezus dat je er nu juist op moet vertrouwen dat ze snel draaien.

De strekking van de gelijkenis is dat *gebed* en *geloof* - in een snelle gebedsverhoring - horen bij elkaar. God is geduldig, je krijgt van Hem ook alle gelegenheid voor dat geloof. Wordt het gebed dus niet snel verhoord, dan mag je vermoeden dat niet Hij, maar dat jij het probleem bent, omdat jij het vertrouwen dat Hij je gebed verhoort, bent kwijtgeraakt. Omdat Hij geduldig is, krijg je daarvoor van Hem toch nog alle ruimte!

Het geloof

Dat is een pittig slot: Wordt het gebed dus niet snel verhoord, dan mag je vermoeden dat niet Hij, maar dat jij het probleem bent, omdat jij het vertrouwen dat Hij je gebed verhoort, bent kwijtgeraakt. Dat zou het beeld kunnen oproepen van mensen als Jomanda en Zijlstra, van wie ook nog wel eens de suggestie wil uitgaan dat je geloof essentieel is. Zou daar ook een kern van waarheid in kunnen zitten? Mij dunkt van wel. Het moet je in elk geval tot het besef brengen dat van jou bij het gebed ook iets gevraagd wordt, dat jij daarin niet uitgeschakeld bent. De weduwe blijft ook volhouden, en krijgt zodoende haar recht. Zij geeft blijk te geloven

dat eens aan haar recht verschaft zal worden. Bij het geloof gaat het om die vasthoudendheid die essentieel is. Kortom, het gaat hier wel om een heel specifiek geloof: om geloof dat er recht gedaan zal worden. Daar wilde ik vanmorgen dan ook met name op wijzen, als het gaat om gebed en gebedsverhooring, dat we daar niet over kunnen spreken, als daar niet ons geloof, onze vasthoudendheid ook in betrokken wordt.

Vragen

1. Kijkt u wel eens kritisch naar uw gebeden?
2. Zijn uw gebeden over het algemeen op uzelf gericht of zijn ze op God gericht?
3. Hoe gaat u om met het probleem als (uw) gebeden niet verhoord worden?
4. Graag uw commentaar over het belang van het geloof in dit kader.
5. Hoe vasthoudend bent u, als het gaat om het gebed? Net zo als de weduwe?

Ds. Nico Riemersma hield deze lezing op de senioren­dag op woensdag 17 maart 2010 in de Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen